

Waarnemingen van de witte wenteltrap *Epitonium clathratulum* (Kanmacher, 1798) op een golfbreker te Oostende en op een wrak voor de Belgische kust

22617 Francis Kerckhof

De melding van een vondst van een levend wit wenteltrapje *Epitonium clathratulum* (Kanmacher, 1797) op een golfbreker te Koksijde, op 13 maart 2001 (Jonckheere, 2001), leek me een geschikte aanleiding om enkele bijkomende waarnemingen van deze soort te publiceren.

Regelmatig onderzoek ik mosselkluiten afkomstig van de golfbrekers op het strand van Oostende Halve Maan. De afgelopen jaren vond ik daarbij tweemaal een jong levend exemplaar van het witte wenteltrapje *E. clathratulum*. De eerste vondst dateert van 1 maart 1998, de tweede van 12 maart 2001. Beide exemplaren waren zeer klein, iets kleiner dan 1 mm, maar toch goed herkenbaar. De exemplaren met dier vielen in het bijzonder op door een roodachtige kleur. Inderdaad, wenteltrapjes zijn in staat om slijm af te scheiden dat bij blootstelling aan licht en lucht purperpaars of violet verkleurt. Ik vond de wenteltrapjes in mosselstalen afkomstig van de tweede golfbreker vanaf het Oosterstaketsel.

Daarnaast vond ik te Oostende in 1998 nog juveniele witte wentel-

trapjes, met resten van het dier, in fijn materiaal verzameld uit de vloedlijnzoom: twee exemplaren op 22 februari en één exemplaar op 2 september 1998. Dat laatste exemplaar viel op door een roestbruine kleur, vermoedelijk van de resten van het dier. Het kan echter best dat het dier al veel langer dood was.

Naast de recente vondsten op golfbrekers, vooralsnog van juveniele exemplaren, kan ik hier bovendien melding maken van waarnemingen van volwassen exemplaren. Tijdens een duikcampagne waarbij de fauna van een wrak in de Noordzee, de Birkenfelz, bemonsterd werd trof Jan Haelters op 10 juli 2001 volwassen witte wenteltrapjes talrijk aan tussen de begroeiing van het wrak. Dit wrak ligt zo'n 40 km uit de kust. De begroeiing, althans van de staalnameplaats, bestond hoofdzakelijk uit een laag uit slib opgebouwde kokertjes van het vlokreeftje *Jassa herdmanni*, en poliepenkolonies. Op de verticale wanden waren dat kolonies van de poliep *Sarsia eximia*, op de horizontale wanden voor-

namelijk de gorgelpijp *Tubularia indivisa*. Verschillende soorten zee-anemonen waren ook aanwezig.

Gewoonlijk kan men lege exemplaren van het witte wenteltrapje vinden in fijne gruisbanken, of in de vloedlijnzoom. Waarnemingen van levende exemplaren zijn zeldzaam. Er is een oude waarneming van Pelseneer (1883). Die maakt melding van een exemplaar op een steen binnengebracht door Blankenbergse vissers. Vermoedelijk werd deze steen ergens in de Noordzee voor onze kust opgevist. Backeljau (1986) vermeldt 2 levende exemplaren die in 1971 opgevist werden "nabij de Hinders". De laatste jaren konden levende exemplaren van de soort verzameld worden tijdens diverse opspuitingscampagnes onder andere tijdens strandsuppleties te Vosseslag (de Haan). In 1998 dacht ik trouwens dat de Oostendse waarnemingen van witte wenteltrapjes, zowel die uit het gruis als de exemplaren van tussen de mosselkluiten, iets te maken hadden met de opspuitingen en dat het om verspoelde exemplaren ging. Al deze waarnemingen zijn in elk geval een bewijs dat er witte wenteltrapjes voor onze kust leven en dat de soort vermoedelijk in geschikte biotopen verder uit de kust zelfs niet zeldzaam is.

Hoe zit dat dan met het voorkomen op de golfbrekers? Zowel de beide

waarnemingen gedaan op de golfbrekers te Oostende als de vondst te Koksijde gebeurden in maart. Onderzoek van mosselkluiten van de Oostendse golfbrekers genomen op andere momenten leverden verder geen juveniele witte wenteltrapjes op. Waarschijnlijk betreft het hier larven die zich (tijdelijk) in dat milieu gevestigd hebben. Zoals de meeste Europese wenteltrapjes die leven in ondiep water, heeft ook *C. clathratulum* planktotrofe larven die vermoedelijk over lange afstanden kunnen getransporteerd worden. De herkomst van deze larven zou dan ergens in het Kanaal kunnen liggen, of eventueel van verder uit de kust. Mogelijks leven er witte wenteltrapjes in de laagste zone op de golfbrekers, en moeten we gewoon nog de geschikte biotoop van deze soort – de *Metridium* zone? – nader onderzoeken om daar zekerheid van te krijgen. Dat witte wenteltrapjes in het getijgebied kunnen voorkomen bewijzen de waarnemingen van de Boulonnais. Tijdens een SWG-meerdaagse in april 1992 werden daar op 20 april te Pointe aux Oies, halfweg tussen Wimereux en Audresseles, 3 levende exemplaren gevonden, ook al in het voorjaar (d'Udekem d'Acoz & Rappé, 1993). En ik meen te weten dat er nog wel meer gevonden zijn in de Boulonnais.

Van Nederland zijn er weinig waarnemingen van levende dieren. De

recentste dateert uit 1994. Op een steen opgevist op 4 juni 1994 uit een geul in de Oosterschelde zat 1 exemplaar (Wetsteyn en Nieuwen-huize, 1996) Deze auteurs geven verder nog 3 waarnemingen van levende exemplaren van voor de Nederlandse kust. Alhoewel *E. clathratulum* op de Birkenfelz algemeen was en daarop blijkbaar een gunstig habitat vond, is het merkwaardig dat Van Moorsel et al. (1991), in een onderzoek dat ze uitvoerden naar de fauna van wrakken en andere harde substraten voor de Nederlandse kust, de soort blijkbaar niet aangetroffen hebben. Zij deden hun onderzoek in de periode 1986-1990.

De recente vondsten van levende witte wenteltrapjes zouden de indruk kunnen wekken dat deze soort algemener is geworden. Vermoedelijk is dat niet het geval en is het eerder zo dat er meer en gemotiveerdere waarnemers op pad zijn en dat er grondiger gezocht wordt, ook in

ongewone habitats. Zo wordt er bijvoorbeeld ook meer gedoken.

Zoals Jonckheere (2001) ook al opmerkte is er nog weinig gekend over de biologie van *E. clathratulum*. Van veel Epitonium soorten is echter geweten dat ze leven van zeeanemonen. Zowel op de golfbrekers als op het wrak komen verschillende soorten zeeanemonen voor, op het wrak zeker de zeeanelier *Metridium senile*, en slibanemonen *Sagartia spec.* waarschijnlijk ook andere soorten. De eerste 2 soorten komen ook frequent op de golfbrekers voor. Het is mogelijk dat witte wenteltrapjes in nauwe associatie met deze soorten leven. Misschien leven de witte wenteltrapjes echter ook van sommige hydroïdpoliepen. Op het wrak zou dat dan *Sarsia eximia* kunnen zijn, op de golfbrekers misschien gorgelpijp- (*Tubularia*-) soorten. Zeeanelier en gorgelpijp vormen in het laagste getijdengebied zelfs een typische zone op de golfbrekers.

Summary

In this article, additional findings of the wentletrap *Epitonium clathratulum* (Kanmacher, 1797) from the Belgian coast are mentioned. Juvenile specimens were collected at two occasions from between mussels

on a groyne at Oostende: on 22 February 1998 (two specimens) on 2 September 2001 (one specimen). Adult specimens were common on a wreck, located some 50 km off the coast of Zeebrugge.

Literatuur

- Backeljau, T., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België. Studiedocumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. 29: 1-106.
- d'Udekem d'Acoz, C. & G. Rappé, 1993. Verslag SWG-weekend in de Boulonnais (17-20 april 1992). De Strandvlo, 13 (2): 68-75
- Jonckheere, I., 2001. Witte wenteltrap *Epitonium clathratulum* levend op een golfbreker te Koksijde. De Strandvlo, 21(2): 53-57.
- Pelseneer, P., 1883. Etudes sur la faune littorale de la Belgique. Mollusques et autres animaux inférieurs recueillis sur la côte Belge en 1883. Annales de la Société royale malacologique de Belgique: bulletin des séances, 18: CXVI-CXXI.
- van Moorsel, G.W.N.M., H.W. Waardenburg & J. van der Horst, 1991. Het leven op en rond scheepswrakken en andere harde substraten in de Noordzee (1986 t/m 1990) – een synthese –. Rapport 91.19 Bureau Waardenburg bv, voor Rijkswaterstaat, Dienst Getijde wateren, proj. nr.91.42: 49 pp.
- Wetsteyn, L.P.M.J. & J. Nieuwenhuize, 1996. *Epitonium clathratulum* (Kanmacher, 1798) (Gastropoda, Prosobranchia: Epitoniidae) new for the Oosterschelde (The Netherlands), and some remarks on its presence in the Dutch Delta area. Basteria, 59: 139-140.

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**